

بررسی

طبقه بندی آثار

درباره

فردوسي: بزرگ همه حماه سرایان،
شاخ شاخان!

غرض کنید از شما دعوت کرده اند در یک برنامه تلویزیونی، یک اثر ادبی تازه چاپ شده را نقد کنید. غیر از این که چنین پیوشهایی (۱)، مستلزم دیگری هم وجود دارد و آن این که اصولاً پهلوی باید این اثر را نقد کرد؟! تا حالا فکر کرده ای که این متن‌ها با چه مترا و معیاری یک اثر را نقد می‌کنند؟ بالا قره همین طوری روی هوا که نمی‌شود هر فرد زدا باید یک سافتر فکری منظم و روشمند داشته باشیم تا بتوانیم یک اثر را نقد کنیم. در این درس با یک دیگله منسجم درباره نقد آثار ادبی آشنا می‌شویم. برای شناخت و ارزیابی متون، لازم است معیارهایی طراحی گردد و روش کار، بیان شود. هنگام بررسی، کالبدشکافی و تحلیل هر اثر، می‌توان آن را از چندین دیدگاه مطالعه کرد؛ مانند دیدگاه جامعه‌شناسی، زبانی، اخلاقی، محیطی، فکری، تاریخی، روان‌شناسی، ادبی و ... یکی از آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه‌ها این است که هر متن را در سه قلمرو «زبانی»، «ادبی» و «فکری» بررسی کنیم. با این تقسیم‌بندی، تقریباً هر پیزی را که در یک متن ادبی بروز پیدا می‌کند، به صورت منظم بررسی کرده‌ایم.

ابتدا مطالب کتاب را کثیر هم مرور می‌کنیم. برای این که یادگیری این مطالب آسان‌تر شود، آن‌ها را در یک نمودار شسته و رفت، انتهای درس آورده‌ایم. هالش را بира

قلمروهای بررسی ادبی

۱- قلمرو زبانی

هر اثر مکتوب، زبان و پژوهای دارد. زبان برخی از آثار، ساده و همه‌کس فهم است و برخی دیگر به دلیل وجود پاره‌ای لغات و اصطلاحات خاص، نیاز به تعمق و تأمل بیشتری دارد. این قلمرو، دامنه گسترده‌ای دارد؛ از این‌رو، آن را به سطوح کوچک‌تر، تقسیم می‌کنیم:

- سطح واژگانی، در این‌جا، لغتها را نظر فارسی یا غیرفارسی بودن، نوع ساختمان (ساده؛ مشتق؛ مرکب؛ مشتق - مرکب)، روابط معنایی کلمات از قبیل ترادف، تضاد، تضمن، تناسب و نیز نوع گزینش واژه‌ها بررسی می‌شود.
- سطح دستوری یا نحوی، در این‌جا، متن از دید ترکیبات و قواعد دستوری، کاربردهای دستور تاریخی، کوتاهی و بلندی جمله‌ها و ... بررسی می‌شود.

۲- قلمرو ادبی

گام دیگر در بررسی یک اثر، فهم زیبایی‌های ادبی آن است. در این قلمرو، شیوه نویسنده یا شاعر در به کارگیری عناصر زیبایی‌آفرین در سطوح‌های زیر بررسی می‌شود:

- سطح آوازی یا موسیقایی، در این مرحله، متن را از دید مباحث بدیع لفظی و ابزارهای موسیقی‌آفرین (وزن، قافیه، ردیف، آرایه‌های لفظی و تناسب‌های آوازی مانند واج‌آرایی، تکرار، سجع، جناس و ...) بررسی می‌کنیم.

در اصطلاح به وزن، «موسیقی بیرونی»، به قافیه و ریف، «موسیقی کناری» و به تناسب‌های آوازی، «موسیقی درونی» می‌گویند.

- سطح بیانی، بررسی متن از دید مسائل علم بیان، شامل: تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه ...

- سطح بدیع معنوی، بازخوانی متن از دید تناسب‌های معنایی همچون تضاد، ایهام، مراجعات‌نظیر و ...

کلمات «بریع» و «بیان» پیشتر؟! در گذشته آرایه‌های ادبی را در سه علم بررسی می‌کرده‌اند؛ بریع، بیان و معانی. علم بیان یا «صور فیال» همان‌طور که در بالا گفتیم، به چهار آرایه تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه می‌پردازد. علم بریع هم دو دسته دارد؛ بریع لفظی و بدیع معنوی؛ بدیع لفظی شامل سه دسته تکرار، جناس و سجع می‌شود (بایمان باشد واج‌آرایی هم زیرمجموعه تکرار است). با آرایه‌های بدیع لفظی در فصل چهارم به طور مفصل آشنا می‌شویم. غیر از چهار آرایه بیانی و این سه آرایه بدیع لفظی، همه آرایه‌هایی که شما تا الان فواینده‌اید، زیرمجموعه بدیع معنوی هستند. آرایه‌هایی مانند: تضاد، مراجعات‌نظیر، تلمیح و ...

تمرین

- هر یک از موارد زیر مربوط به کدام یک از سطوح بررسی متن در قلمروهای زبانی یا ادبی است؟
- (۱) سطح بدیع معنوی
 - (۲) سطح دستوری یا نحوی
 - (۳) سطح آوایی یا موسیقایی
 - (۴) سطح بیانی
 - (الف) بررسی متن از دید ترکیبات و قواعد دستوری و کاربردهای دستور تاریخی و ...
 - (ب) بررسی متن از دید مباحث بدیع لفظی و ابزار موسیقی آفرین (وزن، قافیه، واج آرایی و ...)
 - (پ) بازخوانی متن از دید تناسب‌های معنایی مثل تضاد، ایهام و مراعات‌نظری
 - (ت) بررسی متن از دید مسائلی از قبیل تشبیه، استعاره و مجاز

۳- قلمرو فکری

می‌دانیم که کلمه‌ها و جمله‌ها، مصالح و ارزای هستند که نویسنده یا صاحب اثر، آن‌ها را برای بیان اندیشه و فکر خود به کار می‌گیرد؛ بنابراین گام پایانی در بررسی متن، تعیین رنگ‌بودی فکری و حال و هوای مفهومی چیره بر متن است.

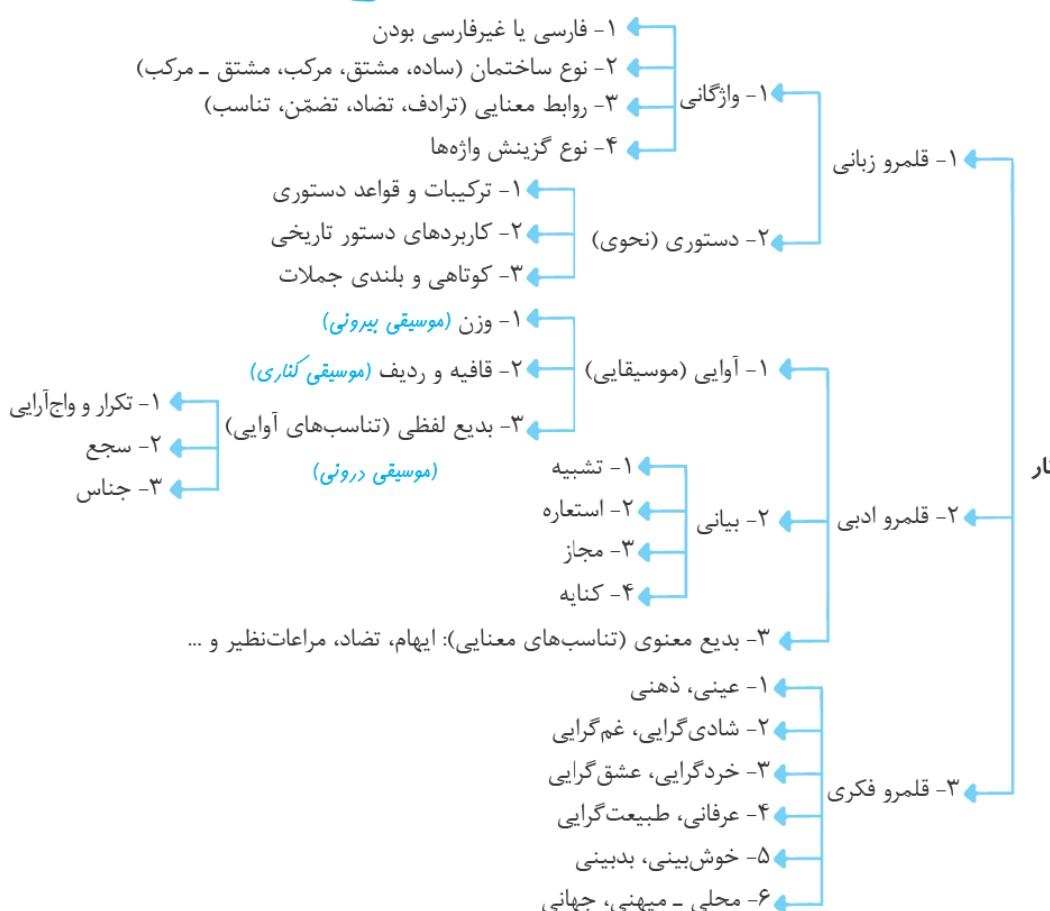
در این مرحله، متن از نظر ویژگی‌های فکری، روحیات، باورها، گرایش‌ها، نوع نگوش به جهان و دیگر جنبه‌های فکری، مانند موضوع‌های زیر، بررسی می‌شود: عینی، ذهنی / شادی‌گرایی، غم‌گرایی / خردگرایی، عشق‌گرایی / عرفانی، طبیعت‌گرایی / خوش‌بینی، بدینی / محلی - میهنه‌ی، جهانی و

انواع ادبی

پس از این گام‌ها و شناخته‌شدن جهان متن، نوع اثر بر حسب غلبه موضوع و محتوا و از نظر انواع ادبی (حماسی، غنایی، تعلیمی، نمایشی و ...) طبقه‌بندی می‌شود. ادبیات نیز مانند دیگر پدیده‌ها، انواعی دارد. آثار ادبی از نظر شکل و ساختمان، محتوا و شگردهای هنری با یکدیگر متفاوت‌اند. چنان‌که شعر، داستان و نمایشنامه هر کدام ویژگی‌هایی دارند.

قدیم‌ترین طبقه‌بندی انواع ادبی در یونان باستان صورت گرفته است؛ آن‌ها از چهار نوع «حماسی، غنایی، نمایشی و تعلیمی» سخن گفته‌اند؛ این تقسیم‌بندی، بیشتر مبتنی بر شعر بود و جنبه محتوایی داشت. در ایران هم شعر، نسبت به نثر رواج بیشتری داشت؛ از این‌رو، انواع ادبی براساس ساختمان و قالب شعر، طبقه‌بندی شد؛ مانند قصیده، غزل، رباعی، مسمط، مستزاد، ترکیب‌بند و

آثار ادبی (شعر و نثر) را از دو دیدگاه کلی هم می‌توان طبقه‌بندی کرد: **الف** براساس محتوا و موضوع، **ب** براساس ساختمان و شکل.

نکات اصلی درس

- ۱- هر اثر را می‌توان از چندین دیدگاه مانند دیدگاه‌های جامعه‌شناسی، زبانی، اخلاقی، محیطی، فکری، تاریخی، روان‌شناسی، ادبی و ... کالبدشکافی و تحلیل کرد.
- ۲- یکی از آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه‌ها، این است که هر متن را در سه قلمرو «زبانی»، «ادبی» و «فکری» بررسی کنیم.
- ۳- قدیم‌ترین طبقه‌بندی انواع ادبی در یونان باستان صورت گرفته است: چهار نوع حماسی، غنایی، نمایشی و تعلیمی.
- ۴- در ایران انواع ادبی براساس ساختمان و قالب شعر طبقه‌بندی شد؛ چون رواج بیشتری نسبت به نثر داشت؛ انواعی مانند قصیده، قطعه، غزل، رباعی، مسمط، مستراد، ترکیب‌بند و
- ۵- آثار ادبی (شعر و نثر) را از دو دیدگاه کلی هم می‌توان طبقه‌بندی کرد:
 (الف) براساس محتوا و موضوع؛ (ب) براساس ساختمان و شکل.

خودآزارزیابی

- ۱- یکی از آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه‌ها در بررسی و تحلیل متن چیست؟
- ۲- با توجه به قلمرو زبانی و سطوح آن، نوشته زیر را بررسی نمایید.
 «اسطوره، در لغت به معنی افسانه و قصه است و در اصطلاح به قصه‌ای گفته می‌شود که ظاهراً منشأ تاریخی نامعلومی دارد. مضمون اساطیر، معمولاً آفرینش انسان، خلقت جهان، جنگ‌ها و نبردهای اقوام، سرگذشت خدایان، قهرمانان دینی و ... است. زال، اسکندر، رستم، سیمرغ، رخش و ... از اساطیر ایرانی هستند.»
- ۳- سروده زیر را از نظر سطح موسیقایی و تناسب‌های آوایی (واج‌آرایی، تکرار و جناس) بررسی کنید.

باد خنک از جان خوارزم وزان است	خیزید و خز آرید که هنگام خزان است
گویی به مَثَلِ پیرهن رنگرzan است	آن برگ رزان بین که بر آن شاخ رزان است
کاندر چمن و باغ نه گل ماند و نه گلنار	دهقان به تعجب، سر انگشت گزان است

منوپه‌بری

- ۴- با توجه به سطح بیانی (قلمرو ادبی) متن زیر را از نظر کاربرد آرایه‌های تشبيه، تشخيص و کنایه تحلیل نمایید.
 «صبح است، آفتاب مثل تشتی از طلای گداخته بر گوشة جهان گذاشته شده، فلک نقاش می‌خواهد عالم را طلایی کند؛ اما هنوز دست به کار نشده؛ اوقل با گرد نقره‌ای و لا جوردی بوم آسمان را رنگ می‌ریزد. زمین مانند روپوشی از مخمل سبز است. انبوه درختان در هر گوشه سر به هم آورده‌اند و هنوز اسرار شب را در میان دارند...».
- ۵- نوشته زیر، با کدام بخش از متن درس ارتباط دارد؟ توضیح دهید.
 «مصالح کار شاعر در آفرینش شعر، واژه است و دارای دو بعد؛ لفظ و معنا. از این نظر، شاعری با نقاشی و پیکرتراشی و موسیقی متفاوت است. شاعر در عین حال که دست به آفرینش زیبایی می‌زند، می‌تواند حرفى برای گفتن داشته باشد و پیامی را ابداع کند. حال آن‌که موسیقی‌دان و نقاش و مجسمه‌ساز به سبب یک‌بعدی بودن مواد کارشان (صدا، رنگ و سنگ) نمی‌توانند چنین رسالتی داشته باشند.»

وهدیان کامیار

- ۶- با توجه به قلمرو فکری، دیدگاه خود را درباره محتوا و موضوع سروده زیر بنویسید.

آب را گل نکنیم؛
 در فرودست انگار، کفتری می‌خورد آب
 یا که در بیشه دور، سیره‌ای پر می‌شوید
 یا در آبادی، کوزه‌ای پُر می‌گردد
 آب را گل نکنیم؛

شاید این آب روان، می‌رود پای سپیداری، تا فروشید اندوه دلی،
 دست درویشی شاید، نان خشکیده فروبرده در آب ...

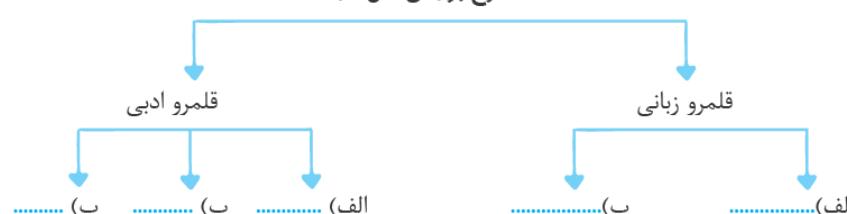
سهراب سپهری

سؤال‌های امتحانی

۱- آسان‌ترین و کاربردی‌ترین شیوه بررسی متن چیست؟

۲- سطوح بررسی متن را در هر یک از قلمروهای زبانی و ادبی، در نمودار زیر کامل کنید.

سطوح بررسی متن در

۳- بررسی بیت زیر، از نظر داشتن واج‌آرایی، تکرار و جناس در حیطه کدام‌یک از سطوح قلمرو ادبی است؟

باد خنک از جانب خوارزم وزان است

خیزید و خز آرید که هنگام خزان است

۴- در متن زیر، شیوه نویسنده در به کارگیری عناصر زیبایی‌آفرینی در کدام سطح از قلمرو ادبی است؟ (با ذکر دلیل).

«صبح زلال، چون آب گوارای چشمه‌ها از کرانه خاور بر می‌تراود. سپیده، پرتوی انبوهش را به جان تیرگی نشانه می‌رود؛ زاده می‌شود کودک صبح». **«مفهوم دولت‌آبادی»**

۵- چه موضوع‌هایی از یک متن در قلمرو فکری، بررسی می‌شود؟ سه مورد را بنویسید.

۶- نقطه مقابل هر یک از موضوع‌های زیر را بنویسید.

(ب) خردگرایی،

.....

(ت)، جهانی

.....

۷- جاهای خالی را پر کنید.

(الف) قدیم‌ترین طبقه‌بندی انواع ادبی در صورت گرفته است.

(ب) تقسیم‌بندی انواع ادبی در یونان باستان بیشتر مبتنی بر بود و جنبه داشت.

(پ) چهار نوع ادبی در یونان باستان عبارت‌اند از:، و

(ت) با در نظر گرفتن قالب‌های شعری مانند قصیده، غزل، رباعی، قطعه و ... تقسیم‌بندی انواع ادبی براساس شعر صورت گرفته است.

(ث) نمودار را کامل کنید.

دیدگاه‌های طبقه‌بندی آثار ادبی

پاسخ تمرین

ب) سطح آوایی یا موسیقایی (۳)

(الف) سطح دستوری یا نحوی (۲)

ت) سطح بیانی (۴)

(پ) سطح بدیع معنوی (۱)

پاسخ خودآذیابی

۱- بررسی متن از سه دیدگاه زبان، ادبیات و فکر (قلمرو زبانی، ادبی، فکری)

۲- سطح واژگانی:

متراوف، اسطوره، افسانه، قصه مشتق، نامعلوم، آفرینش

مرکب، سرگذشت اساطیر، جمع اسطوره

خدایان، **ی** میانجی + «ان» جمع: کاربرد تاریخی؛ واژه خدایان آن کاربرد ندارد.

اقوام، جمع قوم

۳- قالب شعر مسموم است (در هر بخش شعر همه مصraigها با هم هم‌فایه‌اند به غیر از مصraig پایانی).

بخش اول ردیف «است» را دارد.

آرایه‌ها:

بیت اول: **واج‌آرایی**، صامت‌های: **خ** / ، **ز** /؛ تکرار، واژه «است»: جناس، خزان، وزان؛ مراعات‌نظری، باد، خزان، وزان / بیت دوم: تکرار،

واژه «است» / بیت سوم: **واج‌آرایی**، صامت‌های: **گ** / ، **عن** /

آفتاب مثل تشتی از طلای گداخته است.

۴- تشییه

فلک نقاش - بوم آسمان - زمین مانند روپوشی از مخلع سبز است.

تشخیص سر به هم آوردن انبوه درختان - دست به کار شدن فلک

کنایه دست به کار شدن (شروع کردن کار) - سر به هم آوردن درختان (نزدیک شدن درختان به هم)

۵- با بخش اول درس ارتباط دارد؛ این که کار شاعر، نقاش، موسیقی‌دان و مجسمه‌ساز هر یک متن به حساب می‌آیند.

(الف) متین که شاعر خلق می‌کند نوشتاری است؛ متن نقاش و مجسمه‌ساز، دیداری و متن موسیقی‌دان، شنیداری است.

(ب) هنر شاعر هنر کلامی است و با کاربرد هنری زبان، اثر خلق می‌کند؛ در حالی که نقاش و مجسمه‌ساز و موسیقی‌دان از هنرهای غیرکلامی برخوردارند و سبب می‌شوند که چشم و گوش با دیدن و شنیدن آثارشان احساس لذت کنند.

(الف) زندگی را بالرزش بپنداشد و با چیزهای آلوده و فاسد آن را آلوده نکنید؛ زیرا انسان‌هایی وجود دارند که زندگی را دوست دارند و به آن دلخوش هستند؛ (ب) به آشته و صلح با طبیعت دعوت می‌کند؛ پ) اندیشیدن به طبیعت و فکر آن را در سر پروراندن، تجلی دیدگاه عارفانه شاعر است؛ ت) آب نماینده نور و شفافیت است.

پاسخ سؤال‌های امتحانی

۱- بررسی متن از سه دیدگاه زبان، ادبیات، فکر (قلمروهای زبانی، ادبی، فکری)

۲- قلمرو زبانی: (الف) سطح واژگانی ب) سطح دستوری یا نحوی

قلمرو ادبی: (الف) سطح آوایی یا موسیقایی ب) سطح بیانی پ) سطح بدیع معنوی

۳- سطح آوایی یا موسیقایی

۴- سطح بیانی زیرا از آرایه‌هایی مانند تشییه و استعاره استفاده کرده است.

۵- عینی / ذهنی بودن؛ شادی‌گرا / غم‌گرا بودن؛ جبرگرا بودن / اختیارگرا بودن و ...

ت) محلی - میهنی

ب) روان‌شناختی

ب) عرفانی

پ) حماسی - غایی - نمایشی - تعلیمی

ب) شعر - محتوایی

۶- (الف) عشق‌گرایی

ب) یونان باستان

۷- (الف) ساختمان

ث) ۱- موضوع

ت) ساختمان

سوال‌های چهارگزینه‌ای

- ### ۱- همه گزینه‌ها در قلمرو نکات زبانی یک شعر قرار می‌گیرند، به جز:

- ۱) بررسی کاربردهای دستور تاریخی
 ۲) بررسی کوتاهی و بلندی جمله‌ها
 ۳) بررسی تناسب‌های آوایی مانند واج‌آرایی، تکرار
 ۴) بررسی پیچیدگی یا سادگی زبان شعر
 - از لحاظ طبقه‌بندی انواع ادبی، کدام بیت با دیگر ایيات متفاوت است؟

- ۲- از لحاظ طبقه‌بندی انواع ادبی، کدام بیت با دیگر اپیات متفاوت است؟

ی خویشتنم کردی بوی گل و ریحان‌ها
ای تو اگر سرخ بود از اثر غازه شود
سر همنبرد اندر آرد به گرد
گفتا مگویی با کس تا وقت آن درآید

- ۱) وقتی دل سودایی می‌رفت به بستان‌ها
- ۲) روی کسی سرخ نشد بی مدد لعل لبت
- ۳) بیامد که جوید ز ایران نبرد
- ۴) گفتم دل رحیمیت کی عزم صلح دارد؟

- ۳- با توجه به تقسیم‌بندی محتوایی شعر در یونان باستان، کدام بیت به ادبیات تعلیمی نزدیک‌تر است؟

دو بازوی و جان بداندیش را
که در عالم حدیثش درگرفته است.
ورننه بدین شتاب چرا می فرستمت
که گرفاش گردد شود روی زرد

- ۱) همی رنجه داری تن خویش را
- ۲) حدیث دل حدیثی بس شگفت است
- ۳) جان یک نفس درنگ ندارد، گذشتی است
- ۴) چرا گوید آن چیز در خفیه مرد

- ۴- متنی از دیدگاه علم مسائل تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه بررسی شده است: این متن در کدام سطح مورد بررسی قرار گرفته است؟

- ۱) آوایی
۲) بدبونی
۳) بیانی
۴) واژگانی

- ۵- هاتف اصفهانی در ترجیع بند معروف خود (اقلیم عشق) بیت زیر را تکرار کرده است: با توجه به این بیت، کدام مورد در رابطه با جنبه‌های فکری این شعر درست است؟

﴿كَه يَكِي هَسْت وَهِيج نِيَسْت جَزْ أَوْ وَحْدَه لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ﴾
 (۱) ذَهْنَيْ، جَهَانَيْ، (۲) طَبِيعَتْ گَرَا، حِيرَگَرا
 (۳) عَيْنَيْ، عَرْفَانَيْ، جَهَانَيْ،

(۴) خردگرا، میهنه‌ی عینی، عرفانی، جهانی (۳) طبیعت‌گرا، جبرگرا

۱) ذهني، جهاني
۲) طبيعتگرا، جبرگرا
۳) عيني، عرفاني، جهاني

- ۶- در کدام گزینه به ترتیب «آرایه‌های تشیبیه، تشخیص و کنایه» وجود دارد؟

الف) در ریاضی کمیتش لنگ بود. همین باعث شد که نتواند تصدیق‌نامه دوره ابتدایی را بگیرد.

ب) هیچ ستاره نیست که وامدار نگاه تو نیست.

ت) آفتاب فتح در آسمان سینهٔ مؤمنین درخششی عجیب دارد.

١) ت، ب، الف ٢) الف، ب، ت ٣) ت، ب، ب ٤) ب، ب، ت

- ۷- کدام بیت از لحاظ ویژگی‌های فکری (عینی یا ذهنی بودن) با دیگر ابیات متفاوت است؟

صد فتنه و شور در جهان حاصل شد
بیانات اطف ربانی و احسان و کرم بینی
که چون تخم در خاک ماند سخن
خاکرویی کردن آن کس را که داند کیمیا

- (۱) از شبنم عشق خاک آدم گیل شد
- (۲) بیا تا اهل معنی را در این عالم به غم بینی
- (۳) ره حرف مسدود شد بر دهن
- (۴) سیم ناھلان نجوی زان که نپسندد خرد

- د، کدام گزینه کلمات بادشده با دسته‌بندی متناسب نیست؟

٤) مثنوي، قصيدة، قطعة، مستزاد: قالب شعري
٥) تشبيه، استعاره، مجاز، كنايه: بيان

- (١) حماسی، غنایی، نمایشی، تعلیمی: انواع ادبی
- (٢) ایهام، مراعات‌نظری، تضاد، تلمیح: بدیع لفظی

۹- در کدام گزینه نگاه شاعر «ذهنی» است؟

(۱) برآمد پیلگون ابری، ز روی نیلگون دریا

(۲) بامدادی که تفاوت نکند لیل و نهار

(۳) بر لشکر زمستان سوروز نامدار

(۴) از تو ای دوست نگسلم پیوند

۱۰- در کدام گزینه آرایه تشخیص دیده نمی‌شود؟

(۱) ای ابر بهمنی نه به چشم من اندری

(۲) خرم آن روز که با دیده گریان بروم

(۳) ز سوز عشق بهتر در جهان نیست

(۴) به جولان و خرامیدن درآمد سرو بستانی

چورای عاشقان گردان، چو طبع بیدلان شیدا
خوش بود دامن صحرا و تماشای بهار
کرده است عزم تاختن و رای کارزار
ور به تیغم بُزند بند از بند

تن زن زمانکی و بیاسای و کم گری
تا زنم آب در میکده یک بار دگر
که بی او گل نخدید ابر نگریست
تونیز ای سرو روحانی بکن یک بار جولانی

پاسخ سوال‌های چهارگزینه‌ای

بررسی تناسب‌های آوایی (واج‌آرایی، تکرار...) در سطح موسیقایی قلمرو ادبی صورت می‌گیرد.

ادبیات حماسی است و بقیه گزینه‌ها جزء ادبیات غنایی به حساب می‌آیند.

پرهیز از غیبت مورد تأکید قرار گرفته است.

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱- گزینه «۳»

۲- گزینه «۳»

۳- گزینه «۴»

۴- گزینه «۳»

گزینه (۱): بررسی متن از دید تناسب‌های آوایی و مباحث بدیع لفظی انجام می‌شود.

گزینه (۲): بازخوانی متن از دید تناسب‌های معنایی مانند تضاد، ایهام، مراعات نظری و ... صورت می‌گیرد.

گزینه (۴): بررسی لغتها از نظر فارسی یا غیرفارسی بودن، نوع ساختمان و غیره است که مربوط به قلمرو زبانی است.

تشبیه: تشبیه فتح به آفتاب و تشبیه سینه مؤمنین به آسمان (عبارت ت) / تشخیص: وامداربودن ستاره‌ها (عبارت ب)

کنایه: لنگبودن کمیت (ضعف داشتن) (عبارت الف)

مفهوم عینی دارد. (تشبیه سخن به بذر پنهان در خاک)

این کلمات در حوزه بدیع معنوی هستند.

سایر گزینه‌ها به بررسی مظاهر و اتفاقات طبیعی می‌پردازند و عینی‌اند.

بررسی سایر گزینه‌ها:

۵- گزینه «۱»

۶- گزینه «۱»

۷- گزینه «۳»

۸- گزینه «۳»

۹- گزینه «۴»

۱۰- گزینه «۲»

گزینه (۱): سخن گفتن با ابر بهمنی / گزینه (۳): نخدیدن گل و نگریستن ابر / گزینه (۴): جولان‌دادن و خرامیدن سرو

بستانی و صحبت با سرو روحانی

کالبد شکافی متن ا(شعر)

ناصر خسرو: در قرن پنجم شاعری مهم و
جدیداً مکانی برای دارو فروش های غیر مجاز.

بدان سان که خواندیم مقصود از «متن» در این کتاب، فقط آثار مكتوب ادبی است. در یک نگاه کلی، متن یا آثار را به دو بخش تقسیم می کنیم:

الف) شعر بـ نثر

در این درس، به سراغ نمونه متن های شعری می رویم و بر پایه آموخته های پیشین، به طور عملی تلاش می کنیم نمونه های شعری را بررسی کنیم. در درس پیش با قلمرو های برسی یک اثر ادبی و هژتیات هر قلمرو آشنا شدیم. حال نوبت به کارگیری این اطلاعات نظری برای تحلیل یک متن است. اگر بفواهیم تشبیه کنیم، درس قبل مانند این بود که به ما مهیا و ابزار ساختمان سازی را نشان داده باشد و در این درس و درس بعد بفواهیم ساختن یک ساختمان را عملآ تمرین کنیم.

۱- کالبد شکافی شعر

شعر مانند هر پدیده دیگر، پیکره و ساختمانی دارد. بررسی پیکر و کالبد شعر و شناخت عناصر و سازه های آن را «کالبد شکافی» می گوییم. برای این کار، روش و چهار چوب پیشنهادی، همان است که در درس گذشته آموختیم. اکنون آن را به چند گام تبدیل می کنیم:

۱- خوانش شناسایی و استخراج نکات زبانی شناسایی و استخراج نکات ادبی شناسایی و استخراج نکات فکری نتیجه گیری و تعیین نوع فرض کن یک شعر بفرید در مقابل ما بگذراند و از ما بفواهند آن را معنی و سپس تحلیل کنیم. به طور عادی ما په مراحلی را پشت سر می کناریم؟ معمولاً دو سه راه و همود دارد؛ همین طور شناسی و دیمی شروع کنیم به معنی کردن؛ شاید درست در آمدرا (این روشی است که سر امتحان، فوب هواب می دهد) آن هایی که دیگر هیچ کسی کمک نمی کند و یا باید منتظر وهی و العام بمانیم، یا شروع کنیم به باختن معنی از فودمان!.

۲- براساس خوبی و شرایط خاصی شعر را تحلیل کنیم (عمر، اگر یک درصد از ما این کار را انجام (هیم))

۳- منتظر می شویم معلم برایمان معتاً و تحلیل را بگویید (اصلًا په کاری است بفواهیم به فودمان خشار بیاوریم!)!

اگر خرد نکرده، بلانسبت فوایستیم از روش دوم استفاده کنیم، پند تا نکته و همود دارد که با هم یار می گیریم. برای رسیدن به کالبد شکافی یک شعر، باید این مراحل طو شود:

۱- خوانش شعر

ما ابتدا کار باید بتوانیم شعر را درست بفوانیم. درست فوانی در گرو فهمیدن وزن شعر، کشف لحن، درست فواندن کلمات و ترکیبات (شوار و گاه فهمیدن تأکیدها) است. خواندن دقیق متن، نخستین گام مؤثر در رویارویی با متن است. البته پیش از خوانش، نگاهی کلی به متن از آغاز تا انجام برای کشف لحن و آهنگ، ضروری است. پس از شناسایی لحن مناسب با حال و هوای محتوا اثر، خواندن اتفاق می افتد. لازم است تمام اثر، یکباره و بی گستالت، خوانده شود تا درک ارتباط طولی و فهم محتوا دچار اختلال نشود. شعر «روباه و شکارچی» را که لحن روایی - داستانی دارد، با هم می خوانیم.

به رویه بازی اندیشید در راه
دهد حالی به گاڑ پوسنیم
ز بیم جان فروافکند تن را
نمی یاریست روبه را کم انگاشت
که گوش او به کار آید مرا نیک

- (۱) به دام افتاد روباهی سحرگاه
- (۲) که گر صیاد بیند هم چنین
- (۳) پس آن گه مرده کرد او خویشن را
- (۴) چو صیاد آمد او را مرده پنداشت
- (۵) ز بُن ببرید حالی گوش او لیک

چو زنده مانده‌ای یک گوش کم گیر
زبان او به کار آید مرا هم
نکرد از بیمِ جان یک ناله روباه
به کار آید همی دندان او نیز
به سختی چند دندانش بکندند
نه دندان باش و نه گوش و زبانم
دل روبه که رنجی را به کارت
جهان بر چشم او شد تیره آن گاه
کنون باید به کارم حیله‌سازی
بجست از دام همچون از کمان تیر
که در عالم حدیثش درگرفته است **«عطار نیشابوری، الفی نامه»**

- ۶) به دل روباه گفتا ترک غم گیر
- ۷) یکی دیگر بیامد گفت این دم
- ۸) زبانش را برید آن مرد، ناگاه
- ۹) دگر کس گفت ما را از همه چیز
- ۱۰) نزد دم تا که آهن در فکنند
- ۱۱) به دل روباه گفتا: گر بمانم
- ۱۲) دگر کس آمد و گفت اختیار است
- ۱۳) چو نام دل شنید از دور روباه
- ۱۴) به دل می‌گفت با دل نیست بازی
- ۱۵) بگفت این و به صد دستان و تزویر
- ۱۶) حدیث دل حدیثی بس شگفت است

- ۱) سحرگاه، روباهی در دام اسیر شد. بعد از آن به فکر حیله‌گری و چاره‌اندیشی افتاد.
- ۲) با خود این گونه اندیشید که اگر صیاد مرا این گونه ببیند، فوراً پوستم را می‌کند و به جامه‌شو می‌دهد (برای به دست آوردن چرم از پوست حیوان یک مرحله این بوده که آن را پس از کنندن به رختشو می‌دادند).
- ۳) پس خود را به مردن زد و از ترس جان، خود را مانند مردگان انداخت (تا صیاد با دیدن او به تصور این که مرده است، رهایش سازد).
- ۴) هنگامی که صیاد آمد، فکر کرد او مرده است؛ ولی با این حال نمی‌توانست از روباه بگذرد (یا این که او را دست کم بگیرد).
- ۵) گوش او را از ته برید با این انگیزه که گوش او به درد من می‌خورد.
- ۶) روباه با خود گفت: اشکالی ندارد، ناراحت نشو. مهم این است که زنده مانده‌ای، حالا یک گوش کمتر داشته باشی طوری نمی‌شود.
- ۷) شکارچی دیگری آمد و گفت: اکنون زبان او به درد من می‌خورد و قسمت من است.
- ۸) ناگهان آن مرد زبانش را برید و روباه از ترس جانش نالهای نکرد.
- ۹) صیادی دیگر آمد و گفت: از قسمت‌های مختلف بدن او، دندان به درد من می‌خورد.
- ۱۰) روباه ساکت ماند و چیزی نگفت تا این که انبر انداختند و با شدت و فشار چند دندانش را کنندند.
- ۱۱) روباه با خود گفت: اگر زنده بمانم نیست که دندان و گوش و زبان نداشته باشم.
- ۱۲) شخصی دیگر آمد و گفت: دل روباه را باید انتخاب کرد، چرا که برای درمان بیماری مفید است.
- ۱۳) همین که روباه نام دل را شنید، جهان برایش تیره و تار شد.
- ۱۴) با خود گفت: با دل دیگر نمی‌توان شوختی کرد. اکنون باید چاره‌ای بسازم (و از اینجا بگریزم).
- ۱۵) این را گفت و با صد مکر و فریب، از دام پرید، مانند پریدن تیر از کمان.
- ۱۶) قصه دل حکایتی بسیار شگفت‌انگیز است. حکایتی که کل عالم را فراگرفته است.

۴-شناسایی و استخراج نکات زبانی

بعد از این که توانتیم شعر را درست بفوانیم، نکات برهه‌سته قلمرو زبانی را شناسایی و «سته‌بندی می‌کنیم؛ یعنی اگر کلمه یا ترکیب (شواری بود)، باید معنای آن را از لغت تامه و منابع مشابه، به دست بیاوریم و سایر نکاتی را که مربوط به قلمرو زبانی می‌شوند، شناسایی کنیم.

هر اثر مکتوب، زبان ویژه فود را دارد. زبان برخی از آثار ساده و همه‌کس فهم و برقی دیگر به دلیل و هوه پاره‌ای لغات و اصطلاحات فاضن نیاز به تعمق و تأمل پیشتری دارد، بنابراین فهم زبان این گونه متن‌ها، در گروی فهم برخی لغات، ترکیبات و قواعد (ستوری است، کاربرد لغات فارسی و پیگانه، ساختمان واژه، روابط معنایی کلمات از قبیل تراویف، تفهار، تفمن (زیرمجموعه بودن)، تناسب، نوع گزینش واژه‌ها و ... در این مرحله برسی می‌شود.

برخی از نکات زبانی شعر خوانده شده، عبارت‌اند از:

- وجود واژگان کهن مانند: «گازر» (به معنی چاهه‌شو، رفت‌شو؛ در قدیم نوعی شغل بوده است)، «نمی‌یارست» (نمی‌توانست)
- کمی واژگان غیرفارسی (مانند: صیاد، تزویر، هدیث و ...)
- کاربرد شبکه معنایی؛ مانند «حیله، دستان (ملک)، تزویر (ملک و فریب)، دام» و «دل، زبان، گوش و دندان»
- ترکیب‌سازی؛ مانند «روباه‌بازی»، «حیله‌سازی» (یعنی این ترکیب‌ها پیش از این وجود نداشته و شاعر آن‌ها را ساخته است).
- کاربردهای تاریخی دستور: «مرده کرد»، «نمی‌یارست ... کم انگاشت»، «به کار آید همی»

- سادگی و کوتاهی جمله‌ها: «به دام افتاد روباهی سحرگاه»، «به روبه بازی اندیشید در راه» و ...
- بیشتر کلمات شعر، ساختمان ساده دارند: دام، روباه، صیاد، گازر، گوش، دل، زبان و ...
- زبان شعر، ساده و روان است و پیچیدگی ندارد.
- و ...

یکی از کلمه‌ای دیگری که در قلمرو زبانی باید اینها^۳ دار، «ستورمند ساقتن» بیت‌ها است. ساقتر نفوی فیلی از اشعار با ستور زبان عادی متفاوت است. یعنی ترتیب ستوری کلمات در شعر، با ترتیب آن در نثر تفاوت دارد و برای معنی کردن شعر نیازمند بابه‌هایی کلمات هستیم.

مثال

دل روبه که رنجی را به کارست
دل روبه که رنجی را به کار است (به کار می‌آید).

تمرین

حکایت زیر را از دید قلمرو زبانی بررسی کنید.

شنیدم که بغداد نیمی بسوخت
که دگان ما را گزندی نبود
تو را خود غم خویشتن بود و بس؟
اگرچه سرایت بود بر کنار

شبی دود خلق آتشی برفروخت
یکی شکر گفت اندر آن خاک و دود
جهان دیده‌ای گفتش ای بله‌وس
پسندی که شهری بسوزد به نار

۳- شناسایی و استخراج نکات ادبی

- پس از این‌که شعر را درست فوایریم و لذن آن را کشف کردیم (فوایش شعر)، کلمات دشوار را معنا نمودیم، شعر را از نظر ستوری مرتب ساختیم و سایر مسائل زبانی را بررسی کردیم (شناسایی نکات زبانی)، نوبت به فهم آرایه‌ها و نکات ادبی به کار رفته در شعر می‌رسد. در این سطح، شیوه شاعر در به کارگیری عناصر زیبایی (مسائل علم بیان نظری، تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه و نیز مباحثت برای لفظی، شامل: واج‌آرایی، تکرار، سمع، هناء و مباحثت برای معنوی، مانند: تضاد، ایها^۴، مراجعات نظری و ...) و سایر نکات ادبی، مانند قافیه و ریف، وزن، قالب و ... بررسی می‌شود. در این مرحله، عینک زیبایی‌شناسی به چشم می‌زنیم و شعر را یک بار دیگر بررسی می‌کنیم. با این کار به نکات ادبی زیر دست می‌یابیم:
- قالب شعر: از قرارگرفتن قالبی در پایان هر دو مصraع یک بیت شعر می‌فهمیم که قالب شعر «منشوی» است.
 - «ترک غم گرفتن» (نراحت نشرن)، «دمزندن» (سفن‌گلتمن) و «جهان بر چشم او شد تیره» (نامدیر و لسرد شد) کنایه است.
 - «بجست از دام، همچون از کمان، تیر» تشبیه و مراجعات نظری دارد.
 - و ...

۴- شناسایی و استخراج نکات فکری

- کلمات و بملات، مصالح و ابزاری هستند که صاحب اثر آن‌ها را برای بیان اندیشه فود به کار می‌گیرد. انتخاب و گزینش واژگان که فود تعیین‌کننده ویژگی‌های زبانی متن است، نهاده تفکر و سیر فکری نویسنده را نشان می‌هد. از مقایسه اجزای بدن (گوش، زبان، دندان) با «دل» و برتری دادن دل به همه اجزا در این شعر، به این نکته پی می‌بریم که شاعر «دل» را جایگاهی بالهیمت می‌داند و به همین سبب می‌گوید: «با دل نیست بازی» و بعد از این در بیت پایانی، نتیجه‌گیری عرفانی شاعر آشکار می‌شود. این شعر اگرچه ظاهری ساده و داستانی دارد، پایان‌بندی و نتیجه‌گیری شاعر، بیانگر ذهن خلاق اöst که یک نکته عمیق معرفتی درباره ارزش و جایگاه دل را این‌گونه در قالب داستان «روباه و شکارچی» گنجانده است تا بگوید که همه‌چیز وجود ما دل است و گران‌بهایی دل، به سبب این است که خانه و جایگاه خداوند است.
- شعر، ظاهری ساده، محسوس و عینی دارد، اما نتیجه‌گیری پایانی، مفهومی ذهنی و معنوی است.
 - بیدگاه فکری این شعر؛ اصل، دل است.

۵- نتیجه‌گیری و تعیین نوع

- با توجه به این‌که، حکمت و معرفتی در شعر نهفته است و شاعر برای بیان آن، از ظرف داستانی بهره گرفته است، در مجموع، می‌توان این شعر را در ردۀ ادبیات تعلیمی - عرفانی جای داد.

نکات اصلی درس

- ۱- بررسی پیکر و کالبد شعر و شناخت عناصر و سازه‌های آن را «کالبدشکافی» می‌گوییم.
مراحل کالبدشکافی:
- ۱) خوانش / ۲) شناسایی و استخراج نکات زبانی / ۳) شناسایی و استخراج نکات ادبی / ۴) شناسایی و استخراج نکات فکری / ۵) نتیجه‌گیری و تعیین نوع
- ۲- پیش از خوانش، نگاهی کلی به متن از آغاز تا انجام برای کشف لحن و آهنگ، ضروری است. پس از شناسایی لحن مناسب با حال و هوای محتوای اثر، لازم است تمام اثر، یکباره و بی‌گستالت، خوانده شود تا درک ارتباط طولی و فهم محتوا دچار اختلال نشود. شعر رویاه و صیاد دارای لحن روایی - داستانی است.
- ۳- در شناسایی و استخراج نکات زبانی به نکاتی مانند کاربرد لغات فارسی و بیگانه، ساختمان واژه، روابط معنایی کلمات، نوع گزینش واژه‌ها، سادگی یا پیچیدگی جملات و زبان، کاربرد دستور تاریخی و ... توجه می‌شود.
- ۴- از مقایسه اجزای بدن (گوش، زبان، دندان) با «دل» و برتری دادن دل به همه اجزا در این شعر، به این نکته پی می‌بریم که شاعر «دل» را جایگاهی بالهمیت می‌داند. پایان بندی و نتیجه‌گیری شاعر در این شعر این‌گونه است که همه‌چیز وجود ما دل است و گران‌بهایی دل، به سبب این است که خانه و جایگاه خداوند است.
- ۵- این شعر را در ردۀ ادبیات تعلیمی - عرفانی می‌توان جای داد، زیرا: ۱) حکمت و معرفت در شعر نهفته است؛ ۲) شاعر برای بیان آن، از ظرف داستانی بهره گرفته است.

خود ارزیابی

۱- در خوانش دقیق شعر زیر، به چه نکاتی باید توجه کرد؟

- نهنگی بچه خود را چه خوش گفت
به دین ما حرام آمد کرانه
همه دریاست ما را آشیانه **(اقبال لاهوری)**
- ۲- متن زیر را بخوانید و درباره لحن و نحوه خوانش آن توضیح دهید.

مزده دهید باغ را بوی بهار می‌رسد
کز رخ نوربخش او نور نشار می‌رسد
عنبر و مشک می‌دمد سنجق یار می‌رسد
غم به کناره می‌رود، مه به کنار می‌رسد **(مولوی)**

۳- سروده زیر را بخوانید و با توجه به قلمرو ادبی «کنایه، تشییه، تشخیص، مثُل، مراعات‌نظری» را شناسایی کنید.

اظری فارغ ز عالم چون توکل بایدش
جبهه واکردهای پیوسته چون گل بایدش
بر زیان، بند گرانی از تأمل بایدش
دانه چون در آسیا افتاد تحمل بایدش
از کنار ابر، تا دریا تنزل بایدش **(صائب تبریزی)**

آب زیید راه را هین که نگار می‌رسد
راه دهید بار را آن مه دهچهار را
چاک شده است آسمان، غلغله‌ای است در جهان
رونق باغ می‌رسد، چشم و چراغ می‌رسد

هر که زین گلشن لبی خندان تراز گل بایدش
خردهای از مال دنیا در بساط هر که هست
هر که می‌خواهد که از سنجیده‌گفتاران شود
صبر بر جور فلک کن تا برآیی روسفید
قطرۀ آبی که دارد در نظر گوهرشدن

سؤال‌های امتحانی

- ۱- عبارت‌های درست و نادرست را تعیین کنید.
- الف) بررسی پیکر شعر و شناخت عناصر و سازه‌های آن را کالبدشکافی می‌گویند.
- ب) نخستین گام مؤثر در رویارویی با متون، خواندن دقیق متن است.
- پ) نگاهی کلی به متن از آغاز تا انجام برای کشف لحن و آهنگ ضروری نیست.
- ت) اگر تمام اثر یکباره و بی‌گستالت خوانده شود، درک ارتباط طولی و فهم محتوا دچار اختلال می‌شود.

- ۲ شعر زیر را از دیدگاه‌های زبانی، ادبی و فکری بررسی کنید.
- آسمانش را گرفته تنگ در آغوش
ابر با آن پوستین سرد نمناکش
باغ بی‌برگی
روز و شب تنهاست،
با سکوتِ پاک غمناکش
ساز او باران، سرودش باد
- «مودی افوان ثالث»
- ۳ در شعر زیر:
- آهو بچه کرد و روئه آرام گرفت
دیدی که چگونه گور بهرام گفت **(فی۳)**
ب) دو مورد از ویژگی‌های قلمرو زبانی را بنویسید.
- آن قصر که جمشید در او جام گرفت
بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر
الف) ویژگی قلمرو فکری را بیان کنید.
- پ) شعر را از دید قلمرو ادبی بررسی کنید.
- ۴ شعر زیر را از دیدگاه‌های زبانی، فکری و ادبی تحلیل کنید.
- آنان که محیط فضل و آداب شدند
در جمع کمال شمع اصحاب شدند
گفتند فسانه‌های و در خواب شدند **(فی۴)**
- ۵ هر یک از بیت‌های زیر را از دید فکری بررسی کنید. (مفهوم کلی یا نتیجه‌گیری)

خواب در وقت سحرگاه، گران می‌گردد
جای چشم ابرو نگیرد، گرچه او بالاتر است
پسته بی‌معز چون لب وا کند رُسوا شود
غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را
لیک چشم و گوش را آن نور نیست

الف) آدمی پیر چو شد، حرص جوان می‌گردد
ب) دود اگر بالا نشیند، کسرشان شعله نیست
پ) بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود
ت) سعدی از سرزنش غیر نترسد هیهات
ث) سر من از ناله من دور نیست

۶ بیت زیر را از دیدگاه‌های زبانی، فکری و ادبی بررسی کنید.

کز سنگ ناله خیزد روز وداع باران

«بگذار تا بگریم چون ابر در بهاران

پاسخ تمرین

- ۱) کاربرد دستور تاریخی بعضی از واژه‌ها نظیر: اندر ← / برخروخت ← / برخروخت ←
- ۲) واژگان و اصطلاحات کهنه: گزند ← / آسیب / سرا ← / خانه / بلهوس ← / پرهوس
- ۳) کاربرد دستور تاریخی فعل مضاری ساده: بسوخت ← / سوخت / فعل مضارع اخباری: پسندی ← / می‌پسندی
- ۴) جای اجزای جمله به دلیل شعر بودن، تغییر یافته است: شنیدم که نیمی «از» بغداد سوخت.
- ۵) کاربرد «را» به جای حرف اضافه «به»: دکان ما را ← / به دکان ما ← / آتش
- ۶) کاربرد لغت عربی: نار ← / آتش

پاسخ خوددارزیابی

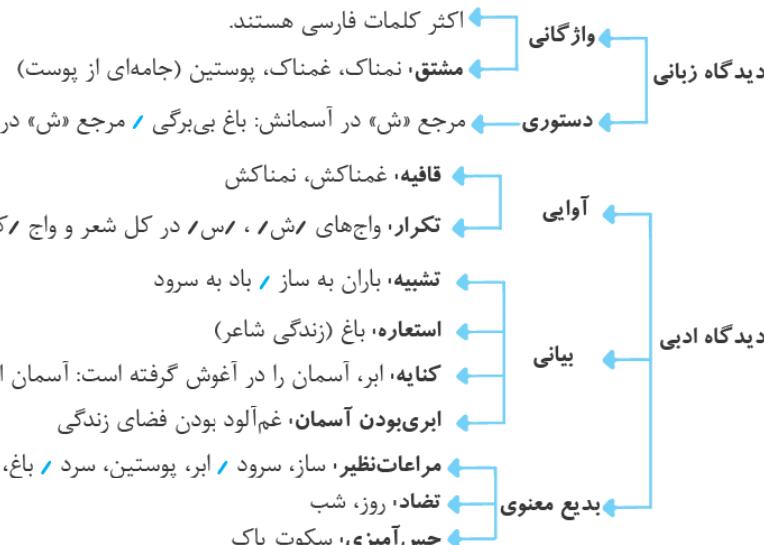
- ۱- الف) نگاهی کلی به متن از آغاز تا پایان
- ۲- از آن جایی که در پایان هر بیت خواننده مفهوم کلی آن را دریافت می‌کند، نیازی به نگاه کلی نسبت به شعر نیست. لحن شعر شادی و نشاط حاصل از رسیدن به یار را بیان می‌کند و نحوه خوانش باید با شور و اشتیاق باشد.
- ۳- بیت ۱، مراعات‌نظری، گلشن، گل؛ لب، خندان / کنایه، لبی خندان‌تر از گل داشتن: بسیار شاد بودن / جان‌بغشی، لب خندان گل / تشبیه، ناظر و مدیری مثل توکل
- بیت ۲، مراعات‌نظری، مال، بساط / کنایه، جبهه و اکرده داشتن (پیشانی گشاده) کنایه از خوش‌اخلاق بودن / تشبیه، مثل گل گشاده‌رو باشد.

بیت ۳، مراعات نظیر، گفتار، زبان / تشبیه، تأمل مثل بند گران / تشخیص، زبان را به بند کشیدن (حالت جاندار به زبان داده است که باید آن را زندانی کرد). / کنایه، بند گران نهادن: اسیرکردن، کنترل کردن

بیت ۴، مراعات نظیر، دانه، آسیا / تشخیص، جور فلک؛ تحمل کردن دانه / کنایه، روسفید برآمدن (شدن) کنایه از سر بلندی / مُثَل؛ مصراج دوم
بیت ۵، مراعات نظیر، قطره، ابر، دریا / تشخیص، قطره آب در نظر دارد (فکر می‌کند).

پاسخ سؤال‌های امتحانی

- الف) درست ۱-
ب) درست
پ) نادرست (ضروری است).
ت) نادرست (نمی‌شود).

للمزيد من المعلومات، يرجى زيارة الموقع الإلكتروني للجامعة: www.ust.edu.eg

۲-الف) ناباید ای و زواں قدرت دنیوی را بیان مکند.

۱) روهه ویاه / ۲) رای، راعت و زن، شعر، بجه، ایدون، تشدید تلفظ ممکن است.

۱) قالب شعر، باع، است (مصالع ای، با مصاعدهای، دوم و حمام هم قافیه‌اند). ۲) بیت اوا، تلمیحه دارد (ماهیه، حمشید و حام حم).

^۳) جام ایهام دارد: ۱) پیاله شراب ۲) جام جم (جامی که جمشید داشته و در آن جهان را مشاهده می‌کرده است). / ۴) جمشید و جام: مراجعات نظری / آهو و رویه: مراجعات نظری / ۵) بیت دوم: گور جناس تام دارد: ۱) گور خر (قبیر / ۶) بیت دوم: تلمیح دارد (بهرام گور از پادشاهان

سلسله ساساني). / ۷) گور بهرام گرفت: کنایه از مردن بهرام / گور گرفتن به وسیله بهرام: کنایه از قدرت او
بانی: محیط اقیانوس / فضل برتری / آداب جمع ادب، روش های نیکو / اصحاب جمع صاحب، یاران، دوستان / فсанه

فсанه، داستان خیالی

مانند اقیانوس شدند. / مراعات نظیر، شب تاریک، فسانه، خواب / جناس، جمع و شمع
که در آن خاتمه این دو کتاب است.

۵-ا) طمع کاری و آزمندی افراد پیر
ب) مقام و منصب احتماء، نشان دهنده شایستگی ماقعه فرد مبتعد، داندگان آن دن دنگان نسبت

پ) شیوه سخن‌گفتن هر کس، نمایانگر شخصیت و خرد است.

۶۵- زبانی: ۱) بگذار: ها کن، احاجزه بده؛ دادخواه؛ خدا حافظی، / ۲) «آن» در بهاران: پسوند زمان و هنگام / «آن» در باران: علامت جمع / ۳) کز: که از
ث) چشم و گوش ظاهری عاجز از درک اسرار الهی است.

ادبی: تشبیه، چون ابر / تشخیص، گریه ابر، ناله سنگ / مراجعت نظیر، ابر، بهار / کنایه، گریه ابر (بارش آسمان) / واج آرایی، تکرار صامت های ابر / ار / فکری: بیان شدت اندوه از فراق و جدایی معشوق

سؤال‌های چهارگزینه‌ای

۱- پیام و نتیجه‌گیری همه بیت‌ها در مقابل آن درست آمده است، به جز:

- (تغییر نموده گذش) همه آفاق گلستان بینی
 (پایداری اعتبار دنیا) تأثیر اختران شما نیز بگذرد
 (شخصیت و مقام والای معنوی) به خانه دل من آمده است مهمانی!
 (وفاداری) مرا روزی مباد آن دم که بی یاد تو بنشینم

- (۱) گر به اقلیم عشق روی آری
 (۲) ای مفتخر به طالع مسعود خویشن
 (۳) کسی که وسعت او در جهان نمی‌گنجد
 (۴) الا ای همنشین دل که یارانت برفت از یاد

۲- نوع ادبی ابیات کدام گزینه با سایر گزینه‌ها متفاوت است؟

جهان شد از ایشان پر از گفت و گوی
 نگهبان دین، حافظ کشورند
 دانه چون در آسیا افتاد تحمل بایدش
 از کنار ابر تا دریا تنزل بایدش
 بُود کز پَش گوش دارد کسی
 که بیند که شمع از زبان سوخته است
 برون کن ز سر باد خیره‌سری را
 نشاید ز دانا نکوهش بری را

- (۱) به مردی به میدان نهادند روی
 که اینان ز آب و گل دیگرند
 (۲) صبر بر جور فلک کن تا برآیی روسفید
 قطره آبی که دارد در نظر گوهر شدن
 (۳) مکن پیش دیوار غیبت بسی
 از آن مرد دانا دهان دوخته است
 (۴) نکوهش مکن چرخ نیلوفری را
 بری دان ز افعال چرخ برین را

۳- کدام گزینه از نکات برجسته قلمرو ادبی است؟

- (۱) بررسی متن از دید مباحث بدیع لفظی و ابزار موسیقی‌آفرین
 (۲) بررسی روابط معنایی کلمات از قبیل ترادف، تضاد و...

- (۳) بررسی نوع گزینش واژه‌ها
 (۴) بررسی نوع ساختمان واژه‌ها

۴- موارد مربوط به هر یک از ویژگی‌های «کشف لحن و آهنگ، کاربرد دستور تاریخی، تعیین قالب شعر، مفهوم ذهنی شعر» به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) نکات زبانی، مراحل خوانش شعر، نکات ادبی، نکات فکری
 (۲) مراحل خوانش شعر، نکات ادبی، نکات فکری
 (۳) نکات زبانی، نکات ادبی، مراحل خوانش شعر، نکات فکری
 (۴) نکات زبانی، نکات ادبی، مراحل خوانش شعر، نکات فکری

- (۱) نکات زبانی، مراحل خوانش شعر، نکات ادبی، نکات فکری
 (۲) مراحل خوانش شعر، نکات ادبی، نکات زبانی، نکات فکری

۵- مفهوم کدام گزینه به بیت زیر نزدیک است؟

به از عمر هفتاد و هشتاد سال
 که بدسگال دگر خواست، کردگار دگر
 شعله‌شله چو نار خواهد کرد
 که روزی پس از مرگ دشمن بزیست
 اقبال و ملک و دولت و عمر و شباب او

- (۱) چنان نبود که کام و مراد ایشان بود
 (۲) آب در حلق دشمن از قهرت
 (۳) پس از مرگ آن کس نباید گریست
 (۴) کم باد بدسگال وی و باد بزرگ

۶- بیت زیر با کدام بیت تناسب ندارد؟

به عمل کار برآید به سخن دانی نیست
 منکر گفتار شو، امت کردار باش
 تو را خوب است چون گفتار، کردار
 که به گفتار ره نشاید کرد
 مرغ، تسبیح‌گوی و من خاموش

- (۱) سعدیا گر چه سخن دان و مصالح‌گویی
 (۲) قول نیاید به کار، فعل بود در شمار
 (۳) اگر شیرین و پرمغز است بارت
 (۴) راه رو راه، گرد گفتار مگرد

با توجه به حکایت زیر به سوالات ۷ تا ۱۰ پاسخ دهید.

پس ای بنده افتادگی کن چو خاک
ز خاک آفریدند آتش مبایش
خیجل شد چو پهنای دریا بدید
گر او هست حقا که من نیستم
صفد در کنارش به جان پرورید
در نیستی کوفت تا هست شد
نهد شاخ پرمیوه سر بر زمین

ز خاک آفریدت خداوند پاک
حریص و جهان سوز و سرکش مباش
یکی قطره باران ز ابری چکید
که جایی که دریاست من کیستم
چو خود را به چشم حقارت بدید
بلندی از آن یافت کاو پست شد
تواضع کن و هوشمندی گزین

۱- شعر در چه قالبی سروده شده است؟

قطعه (۱۹)

٣) غزل

۲) مثنوی

۱) قصیدہ

۲) کاربرد تناسب معنایی، ایهام
۴) کاربرد تناسب معنایی مانند تضاد

۱) کاربرد مسائل بیان، مانند استعاره
۳) کاربرد مسائل بیان مانند تشییه

١٤) تریت

٣) تواضع

٢) عشق

۱) احسان

- درون مایهٔ حکایت چیست؟

۲) کوچکی و حقارت در برابر عظمت
۳) تواضع انسان را به حقارت می‌کشاند.

(۲) دیدن بزرگی و عظمت دیگران انسان را به کمال می‌رساند.
 (۳) افتادگی و تواضع باعث رسیدن به درجات بالا می‌شود.

پاسخ سؤال‌های چهارگزینه‌ای

- ۱- گزینه «۲»
 ناپایداری و بی اعتباری دوران خوش
 ادبیات حماسی است و ابیات سایر گزینه‌ها از نوع ادبیات تعلیمی‌اند.
 سایر گزینه‌ها از ویرگی‌های قلمرو زبانی است.

۲- گزینه «۱»
 مفهوم بیت سؤال: یک لحظه زیستن پس از مرگ انسان بدخواه، از عمر هفتاد یا هشتادساله بهتر است» که با مفهوم بیت (۳) تناسب دارد.
 در این بیت می‌گوید کسی که بعد از مرگ دشمنش زیسته باشد، آدم خوشبختی است و بر مرگش نباید گریست.
 مفهوم بیت سؤال این است: «گفتار بدون کردار فایده ندارد» که در سه گزینه اول هم وجود دارد، اما در گزینه (۴) سعدی
 خاموشی انسان در برابر تسبیح خداوند را در حالی که همه پدیده‌ها به تسبیح خداوند مشغول‌اند، دور از شرط آدمیت می‌داند.
 مثنوی (قافیه در پایان هر دو مصraع یک بیت آمده است).
 تشبیه (بندۀ متواضع به خاک)
 با توجه به مفهوم کلی حکایت «باب متواضع»

۳- گزینه «۱»
 ۴- گزینه «۲»
 ۵- گزینه «۳»
 ۶- گزینه «۴»
 ۷- گزینه «۲»
 ۸- گزینه «۳»
 ۹- گزینه «۳»
 ۱۰- گزینه «۱»